

Пресс-конференция в «Главреде»

2 квітня в приміщенні медіа-холдингу «**Главред-медіа**» відбулася прес-конференція на тему: «**МВФ і Україна: перспективи подальшої співпраці**».

У прес-конференції взяли участь:

- виконавчий директор Міжнародного фонду Блейзера **Олег Устенко**,

- керівник Інституту економічних досліджень та політичних консультацій **Ігор Бураковський**.

Ігор Бураковський, керівник Інституту економічних досліджень та політичних консультацій:

Питання, пов'язане з дефіцитом державного бюджету на сьогоднішній день є принциповим для Міжнародного валютного фонду. Принциповим з огляду на дві позиції.

Перша позиція – це поганий стан державних фінансів України з усіма відповідними наслідками. І дійсно, якби ми мали дефіцит бюджету на рівні 3%, наприклад, то я думаю, що це питання не було б таким гострим. Ми прекрасно розуміємо, що питання дефіциту – це питання моделі економічної політики. Той дефіцит, який було задекларовано на сьогоднішній день, це фактично дефіцит, який передбачає дуже малі зміни і дуже малий рівень прийняття непопулярних рішень стосовно скорочення бюджетних витрат, соціальних і не тільки. Це тема окремої бесіди, як це треба робити. У цьому сенсі це, очевидно, є певною загрозою та пересторогою для Міжнародного валютного фонду. Тобто він хоче далі подивитися, як це все буде виконано в проекті нового бюджету

Друга проблема полягає в тому, що на сьогодні Міжнародний валютний фонд за дорученням «великої двадцятки», займається питаннями розробки рекомендацій щодо, так званої, стратегії виходу з надзвичайного режиму економічної політики. Якщо це перекладати дослівно українською мовою. Тобто всі принципи визнають на сьогоднішній день, що ми пройшли найбільш гостру фазу економічної кризи і тепер треба думати, як поступово скорочувати надзвичайні заходи допомоги, які були реалізовані з тим, щоб увійти в нормальне посткризове русло. І тут ключове питання, яке сьогодні розглядається на всіх рівнях, - це питання стабільності національних фінансових систем, тобто бюджетних систем. Тобто ця проблема, про яку ми сьогодні говоримо, це не тільки наша проблема, а це на сьогоднішній день одна з ідеологічних засад післякризової

політики – стабілізація фіскальних систем на національному рівні. Плюс досвід Греції, певний негативний досвід Португалії та деяких інших країн.

Тому я думаю, що для МВФ питання цього дефіциту і стабілізації фіскальної системи є принциповими, не тільки стосовно ситуації в Україні. Це один із напрямків діяльності, те, що на сьогоднішній день обговорюється і знаходиться під дуже серйозним контролем з боку національних урядів, які є членами МВФ, та й в принципі визнаються експертами і фахівцями МВФ, Світового банку, як одна з найбільших загроз, як одне із потенціальних джерел другої чи третьої хвилі світової кризи. І ситуація в Греції показує, що на сьогоднішній день є певні загрози.

Другий момент. Чесно кажучи, можливо, через те, що я не юрист, не до кінця розумію чи буде принципова різниця – чи буде це нова програма, чи це буде продовження старої програми. Але від цього зміст вимог МВФ суттєво не зміниться. Мова може йти тільки про строки і обсяги. Але, в принципі, і за часів старої програми, якщо ми подивимося на мандат МВФ, він в межах домовленості може приймати рішення стосовно розширення і додаткового фінансування. Його було видано минулого року під час квітневої конференції «великої двадцятки». І саме тоді були реалізовані певні заходи, коли гроші Міжнародного валютного фонду можуть йти не тільки на підтримку золотовалютних резервів, але в тому числі на бюджетну підтримку, на фінансову підтримку, виходячи із потреби тієї чи іншої країни. Але принципові речі залишаються.

Третя теза. Ситуацію в українській фіскальній системі можна розглядати дуже просто. Що таке дефіцит? Це перевищення наших витрат, бажаних витрат, які ми хочемо зробити, над нашими економічними можливостями. І покривати цей дефіцит можна лише за рахунок запозичень, або за рахунок збільшення доходної частини бюджету. Є певні сумніви щодо того, що вдасться з економіки витиснути для того, щоб покрити цей дефіцит. Але на сьогоднішній день йде дискусія щодо того, які витрати державного

бюджету у 2010 році мають бути скорочені порівняно з бажаними, порівняно з тими, що є на сьогоднішній день захищеними законодавчо, але економічно їх дуже важко виконати.

Я думаю, що коли ми побачимо бюджет на 2010 рік, це буде певний меморандум щодо економічних пріоритетів нової влади. Ясно, що він не буде всіх задовольняти, його будуть критикувати експерти і т.д. Але бажано, щоб критика ця була конструктивною і ми б розуміли про що йде мова. Кризовий і післякризовий бюджет, як правило, нікого не задовольняє.

На жаль, ми сьогодні бачимо кілька незрозумілих політичних меседжів влади, які з економічної точки зору до кінця не підтримуються. Можливо, відбудеться зміна риторики, і будуть прийняті відповідні рішення. Мені не зрозуміло наполягання нової влади на забезпечення підвищення соціальних стандартів. Я вважаю, що післякризовий 2010 рік це зробити неможливо і ці моменти варто відкладати на майбутнє. Це не означає, що треба скорочувати якісь існуючі програми. Але ставити питання про підвищення соціальних стандартів за наших умов мені здається економічно неправильним. Знову ж таки, це питання не в такому сенсі, що давайте у всіх позабираємо пенсії і т.д. Це вже далі бухгалтерське питання, кому ми щось доплачуємо чи не доплачуємо. Очевидно, що потрібно економити.

Наступне питання пов’язане безпосередньо із цінами, у тому числі на житлово-комунальні послуги. Ясно, що їх треба підвищувати, але паралельно з цим треба створювати відповідні структури, які б аналізували, що таке раціонально-економічне підвищення, відповідна якість і т.д. Далі потрібна середньострокова реформа взагалі механізму ціноутворення на житлово-комунальні послуги.

Мені не дуже зрозуміла стовідсоткова заява про те, що ми не будемо підвищувати пенсійний вік. Мені здається, що це тільки політично умотивована заява. У пенсійній реформі, яка була започаткована ще у 2003 році, уже всі ці питання були прописані. Треба до цього повернутися. Є демографічна ситуація, є соціальна ситуація, є проблеми із солідарною системою виплати пенсій скрізь у світі. Тому в цьому сенсі не можна говорити про якусь панацею, про широке підвищення з сьогодні на завтра пенсійного віку, але це один із елементів пенсійної реформи, який треба робити. Треба змінювати ставлення до пенсії, тому що пенсійна система – це можливість жити в старості за нормальних умов, але залежно від свого трудового внеску. Це такий ключовий момент того, що у нас пенсійна система завжди розглядається як елемент соціального захисту. В економічному сенсі це абсолютно неправильно.

Також є велике питання стосовно наведення порядку в НАК «Нафтогазі», щоб ми зрозуміли його реальний фінансовий стан і звідки він взявся, а також як його можна подолати.

І наступне, дуже складне питання для сучасних українських умов – це транспарентність газового та енергетичного ринку. Тому що у нас створюються якісь чорні дірки. Тобто майже 90% населення платить, підприємства там щось платять, а гроші не доходять, тоді виникають проблеми із заборгованостями НАК «Нафтогазу». Це технічні питання, але вони є дуже болючими для певних представників політичної еліти і для представників відповідних компаній.

Паралельно з усіма цими речами, про які ми говоримо, мова велася у тому числі і про ефективність використання бюджетних коштів. Для мене ефективність використання бюджетних коштів передбачає наявність двох чітких законів. Перший - «Про державні

закупівлі», який наче було прийнято, але потім його зняли. А треба встановлювати контроль, тому що давайте хоча б зайдемо на сайт тієї самої Рахункової палати, хто де що і як купує, саме тут ефективність буде просто очевидна. Також нам потрібен закон «Про принципи й засади державної допомоги України». Якщо у нас не буде такого закону і таких принципів, далі у нас всі ці питання будуть розглядатися, як правило, в ручному режимі. Я не проти того, щоб підписувати меморандуми з окремим галузями, але треба, щоб ці меморандуми і ця допомога мали чітке економічне обґрунтування і чіткі рамки.

При всій повазі до великих компаній, до тих секторів, де зайнято дуже багато людей, очевидно їм треба якось допомагати, але при цьому треба пам'ятати, що інтереси навіть найбільших секторів абсолютно нетотожні національним економічним інтересам. У цьому сенсі нам абсолютно неприйнятна модель, яка реалізується в сусідній державі, де дуже часто говориться про те, що «що гарно для «Газпрому» – те гарно для держави». Очевидно, ці речі треба розводити, а це все дуже і дуже непросто.

Що стосується безпосередньо перспектив співробітництва? Я думаю, що ми будемо співпрацювати з МВФ, але я не впевнений в тому, що ми на сьогоднішній день маємо такі абсолютно обнадійливі перспективи такого співробітництва. Я думаю, що будуть ще дуже непрості переговори на рівні політичного рішення, в сенсі економічної політики. Тому я би сьогодні говорив так. Десь близько 65% за співпрацю з МВФ, а 35% - це те, що співробітництво з МВФ не відновиться протягом наступних двох-трьох місяців.

Співпраця з МВФ – це один із чинників, який впливає на рішення інвесторів, тому я б не брав на себе відповідальність говорити, що якщо буде співпраця, множимо очікувані інвестиції на 5 чи 10. Тому ще це пов'язано, але не має прямої лінійної залежності. Що є позитивним? Відновлення переговорів із МВФ стало можливим завдяки певній визначеності в системі влади. З'явилася єдина влада. Тому що проблема колишнього

уряду полягала в тому, що був окремо уряд, був президент, парламент, де окремо були опозиція та коаліція, був також Національний банк. А для МВФ за умови такої мультиполярності було важко зрозуміти з ким сьогодні співпрацювати. На сьогоднішній день цей момент знято, і перемовини почалися.

Початок перемовин був позитивно сприйнятий міжнародними рейтинговими агенціями, які почали готувати національні рейтинги країни. Можливо, не в такій мірі і не такому рівні, як би нам хотілося, але це одразу потягло за собою перегляд інвестиційних рейтингів окремих українських компаній. Перегляд інвестиційних рейтингів – це, по-перше, можливості залучати кошти з-за кордону на найбільш вигідних умовах, по-друге, можливості для українських компанії продовжувати перемовини зі своїми кредиторами стосовно реструктуризації боргів, які вже були реструктуризовані один раз і тепер будуть реструктуризовані далі. Це такий дуже важливий ефект, але його неможливо помацати, враховуючи його специфіку.

Якщо відновлюємо співпрацю з МВФ, то це дає нам можливість розблокувати інші канали відповідної допомоги. Скажімо, отримати макрофінансову допомогу з боку Європейського Союзу. Обсяги, про які ми сьогодні можемо говорити, це 500-540 або трохи більше мільйонів євро, але це може дійти майже до мільярду. Тобто на макрофінансову стабілізацію ми можемо отримати досить суттєві кошти.

Є деякі програми з Європейським банком реконструкції та розвитку, які можуть бути посилені на сьогоднішній день Світовим банком. В кожному конкретному випадку треба дивитися.

Крім того, ці кошти є дуже важливі для того, щоб можна було закрити поточні дірки. Але вони не вирішують наші питання в стратегічному системному плані.

А що стосується параметрів співпраці з МВФ? Я думаю, для МВФ є дуже важливим те, що у нас відновлюється економічна активність і, в принципі, ми маємо позитивні сигнали з точки зору економіки, які треба підтримати. Цей рік, мені здається, буде все ж таки з плюсом. За оцінками нашого базового сценарію, ми можемо очікувати 4,8% зростання ВВП в реальних термінах. Що стосується інфляції, маю оптимістичний сценарій: вона становитиме 10%. Але судячи з усього інфляція буде більше – до 13%.

Питання дефіциту – це питання готовності скорочувати державні витрати. Якщо говорити з економічної логіки, я думаю, що для України був прийнятним дефіцит бюджету на рівні 4% з поступовим скороченням його протягом 2011-2012 років до 3%, або навіть до 2%. Це жорстка обмежувальна політика. Тут треба говорити, якими будуть її засади, бо далі вже починається техніка, тому що за цифрами завжди стоять конкретні кроки.

Думаю, що гарним сигналом для МВФ є сигнали до середньострокового бюджетного планування. Ми торгуємося не тільки за дефіцит у цьому році, але й показуємо перспективу, законодавчо її закріплюємо на майбутні три роки і таким чином поступово знижуємо дефіцит. Маю великі сумніви стосовно того, що МВФ пристане на дефіцит бюджету в 10%.

Олег Устенко, виконавчий директор Міжнародного фонду Блейзера:

Зачем нам сотрудничать с МВФ? Прежде всего, это будет служить и служит якорем для проведения реформ, а также расчистки поля для проведения структурных реформ. Второй момент – это внутренняя и внешняя стабильность: поддержание курса, покрытие дефицита. Не следует забывать, что Международный валютный фонд – это самые дешевые ресурсы, которые можно найти на текущий момент времени. Третий момент – это сигнал для кредиторов и инвесторов, связанный с тем, что ситуация находится под контролем. Не стоит забывать, что в 2010 году Украина должна $ 25 миллиардов: $ 10 миллиардов – торговый кредит, $ 15 миллиардов – это сумма, которую должен выплатить украинский частный сектор, а также корпоративный и банковский.

От наличия программы Международного валютного фонда зависит глубина реструктуризации этих долгов. Если программа работает, то, скорее всего, порядка 70-80% всех долгов можно будет реструктуризировать. То есть теоретически нужно будет заплатить порядка $ 3-4,5 миллиардов, если есть программа. И последний, не менее важный момент состоит в том, что возможность работы программы МВФ также означает дополнительные возможности по получению денежных средств от других финансовых институций. По нашим оценкам, речь идет еще о дополнительных $ 10 миллиардах.

Да, действительно есть определенные риски, связанные с работой Международного валютного фонда здесь. Важный риск, который мы видим, заключается в том, что деньги могут быть не использованы на структурные реформы. Хотя я понимаю, строгий меморандум и достаточно серьезные технические миссии, которые приезжают к нам из Международного валютного фонда, не дадут использовать деньги не по назначению,

то есть не на проведение структурных реформ.

Второй риск, который мы видим, - это риск, связанный с увеличением государственного долга. Если сейчас говорить про суммарный долг государства Украина – и внутренний, и внешний – это порядка $ 38 миллиардов. Если речь идет о внешних долгах, то это $ 14,9 миллиардов. Очевидно, что дополнительные деньги от Международного валютного фонда и других международных финансовых институций могут означать и увеличение государственного долга. А, на наш взгляд, это все равно не очень критичные величины.

Как вы знаете, в нашем Бюджетном кодексе говорится о максимальном уровне государственного долга и он составляет 60%. Но мы предполагаем, что если работает программа МВФ и получены дополнительные ресурсы, полученные от международных институций, то госдолг от ВВП может составить порядка 40-45% ВВП. Значение большое, но не является таким уж критическим.

Например, в Европейском Союзе суммарный долг составляет приблизительно 62%, по еврозоне – порядка 69%, те страны, которые относятся к Юго-восточной и Центральной Европе, с которыми мы привыкли сравнивать Украину, государственный долг такой: в Болгарии – 14%, в Чехии – 30%, в Польше – 47%, в Словакии – 28%, в Венгрии, которая тоже обращалас к МВФ с просьбой получения кредитов и начала программы stand-by, долг составляет порядка 73%. Такие показатели были в середине 2008 года. Я предполагаю, что последняя статистика может быть на 5-10% больше. В таких странах, например, как Италия и Греция даже до начала кризиса госдолг составлял 116% и 100% соответственно. Так что 40-45%, которые могут быть у Украины, не являются таким уж критическим значением.

Проблема состоит в том, что госдолг необходимо обслуживать. А это тоже дополнительный риск, связанный с тем, что привлечение дополнительных ресурсов от международных финансовых институций означает потерю потом 1-2% ВВП на обслуживание долга, то есть 1-2 миллиарда нужно будет выплачивать на обслуживание долга.

Что касается мирового опыта и того, о чем идут переговоры, то речь идет в основном о снижении фискального дефицита. Как показывает мировая практика, особенно последнего времени, дефицит снижается только одним методом – урезанием своих собственных затрат, а не увеличением доходной части. Потому что увеличение доходной части в краткосрочной перспективе кажется почти невероятной вещью. Это возможно было бы в среднесрочной или долгосрочной перспективе.

Что касается текущего состояния дел во взаимоотношениях Украины и МВФ, то мы его видим следующим образом. Мы с вами знаем, что пять месяцев программа stand-by была заблокирована. Мы с вами позавчера слышали заявление управляющего директора МВФ Доминика Стросс-Кана, который сказал, что он оптимистичен в отношении Украины. Мы знаем, что мы уже получили $ 10,6 миллиарда по программе stand-by. Мы видим, что вся риторика, которая проводится сейчас на Украине, связанная и с реформами, и с сотрудничеством с Международным валютным фондом, совершенно правильная и достаточно неплохо воспринимается в международных финансовых кругах. Единственная проблема – это то, что мы не видели каких-то реальных действий. Объявленные инициативы и риторика, как я говорил, правильные. Но в общем-то мы должны смотреть, как будет развиваться дело с реальными реформами в Украине.

Что касается позиции Международного валютного фонда, то мы понимаем, что

основная проблема состоит в том, и основной «камень преткновения» состоит в дефиците бюджета, который оговаривается. МВФ говорит о необходимости дефицита в размере 6%. Эти 6% должны включить в себя и дефицит НАК «Нефтегаза Украины», и дефицит пенсионного фонда, и те величины, которые будут тратиться на рекапитализацию банков. Позиция украинской стороны состоит в том, что дефицит должен находиться в пределах 8-10%. В понимании новой власти – в пределах 10%.

Однако часть инициатив, о которых говорит правительство, например, возможность сокращения дефицита за счет увеличения доходной части бюджета, не могут быть реализованы в краткосрочном периоде времени. Например, увеличение акциза на табак, алкоголь и предметы роскоши – неплохая инициатива и может, в принципе, повлиять на доходную часть бюджета. Но не в краткосрочной перспективе. Это скорее может быть оказано влияние в 2011-2012 годах, но не сейчас.

Тоже правда, что в посткризисный период наличие фискального дефицита является достаточно обычным явлением в мире. Если опять-таки посмотреть по нашим соседям, то мы увидим, что у чехов он составляет порядка 5%, у венгров – порядка 4% на 2010 год, у поляков – 3%, у россиян – порядка 4%. Но это в 2,5 раза меньше, чем в Украине. То есть наличие дефицита возможно, но вопрос в том, каким может быть этот дефицит. Ничего нового не придумано на счет необходимости снижения этого дефицита. Здесь эта проблема связана с расчисткой поля, которую новая администрация должна предпринять для того, чтобы потом проводить серьезные структурные реформы, о которых многие говорили.

Мне кажется, что несотрудничество с Международным валютным фондом не является опцией для теперишнего правительства, для новой администрации. То есть это сотрудничество, которое должно быть продолжено.

Теперь о возможных путях этого сотрудничества. Мы видим две опции. Первая опция – это продолжение сотрудничества в рамках той программы stand-by, которая была инициирована в конце 2008 года, но с пересмотром некоторых параметров, что, очевидно, и должно произойти. Следующая возможная опция – это начало новой программы stand-by. Это более сложная процедура. Она потребует подписания нового меморандума, новых критериев и параметров, за которыми должен будет следить МВФ на Украине.

Но в целом, мы думаем, что по ощущениям инвесторов и кредиторов, что ситуация находится под контролем. И нет особых сомнений в том, что сотрудничество с МВФ будет продолжено.

Я думаю, что дефицит бюджета может составить порядка 7-8%. Это то, на что теоретически может пойти МВФ. Очевидно, 10% - это просто неприемлемая величина для МВФ. Я слабо верю в наличие дефицита в этом году порядка 3-4%. Я допускаю, что 2012 год можно будет закончить с дефицитом порядка 2%.

Я согласен с тезисом о том, что необходимо переходить к нескольколетнему планированию, к среднесрочному бюджетному планированию. Так делается во многих странах, в том числе у наших соседей в России. Когда бюджет разрабатывается на несколько лет – на три года. Тогда действительно наша позиция в переговорах с МВФ будет более сильная. Тогда можно будет говорить не только про дефицит 7-8% в этом

году, а 5% в следующем и 2-3% в 2012 году. Это будет понятно и приемлемо.

Что касается притока прямых иностранных инвестиций, то мы видим в этом году приток прямых иностранных инвестиций на уровне $4-5 миллиардов. На наш взгляд, принципиальным отличием притока прямых иностранных инвестиций в 2010 году по сравнению с 2009 годом будет то, чтобольшая часть будет заходить не в банковский сектор, а в реальный сектор экономики. Наш расклад и ожидания по притоку прямых иностранных инвестиций состоит в том, что львиная доля прямых иностранных инвестиций будет направляться в несколько секторов, прежде всего в сельское хозяйство, в котором есть конкурентные преимущества Украины, о которых так много говорили, и похоже, что они уже начинают реализовываться в 2010 году. Мы ожидаем большой приток иностранных инвестиций в технологии и сектора, которые занимаются энергоэффективностью. Также приток ожидается в те сектора, которые занимаются инфразамещением.

Мы слабо верим в резкое увеличение притока прямых иностранных инвестиций в 2010 году, скажем, до значения 7 миллиардов. Хотя допускаем увеличение до 5-6 миллиардов. При условии эффективного проведения реформ, о которых говорит новая администрация, мы допускаем, что приток прямых иностранных инвестиций в 2011 году может значительно увеличиться.

Источник: Главред